

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K otázce subjektivního práva obchodníka s cennými papíry jednostranně měnit závazkový vztah se zákazníkem v širších souvislostech (II. část)

Z hlediska závaznosti zákon rozlišuje mezi tzv. všeobecnými obchodními podmínkami, tedy podmínkami, které vypracovaly odborné nebo zájmové organizace, a tzv. jinými obchodními podmínkami. Obchodní podmínky obchodníka s cennými papíry, byť označené jako „všeobecné“, je tak dlužno posuzovat jako jiné obchodní podmínky, respektive obchodní podmínky jedné smluvní strany, leda by byly odbornými či zájmovými organizacemi vypracovány.

3. Obchodní podmínky

Smluvní strany mohou některá práva a povinnosti určit odkazem na obchodní podmínky.^[i] Pro uzavírání smluv o cenných papírech, potažmo pro obchodní smlouvy vůbec, je takové odkazování na použití obchodních podmínek velmi charakteristické. Z hlediska závaznosti zákon rozlišuje mezi tzv. všeobecnými obchodními podmínkami, tedy podmínkami, které vypracovaly odborné nebo zájmové organizace, a tzv. jinými obchodními podmínkami. Obchodní podmínky obchodníka s cennými papíry, byť označené jako „všeobecné“, je tak dlužno posuzovat jako jiné obchodní podmínky, respektive obchodní podmínky jedné smluvní strany, leda by byly odbornými či zájmovými organizacemi vypracovány. Závaznými se tato pravidla stávají pouze za předpokladu, že smluvní strany na ně v konkrétním kontraktu odkáží s tím, že s ohledem na znění § 273 odst. 1 naprosto postačuje, odkazuje-li smlouva na obchodní podmínky účastníkům známé; to znamená, že obchodní podmínky mohou, ale nemusí, být ke smlouvě připojeny. V pochybnostech však musí ten, kdo se jich dovolává, prokázat, že byly ke smlouvě připojeny anebo že byly druhé straně známy. U nových a jednostranně vypracovaných obchodních podmínek bude tedy zřejmě přiložení jejich textu nutné.

Není ale nezbytné, aby smluvní strany obchodní podmínky zvláště podepisovaly. *„Jinak by ostatně nebyl žádný rozdíl mezi doložkami, jež jsou přímo součástí textu smlouvy, a obchodními podmínkami, ale šlo by vždy jen o smlouvu na více listech.“*^[ii] Z hlediska praxe je však nutno vidět i nebezpečí manipulací, mohlo by například dojít k výměně verzí obchodních podmínek a podobně, bude proto evidentně třeba obchodní podmínky ve smlouvě přesně identifikovat.

Obchodní podmínky je třeba též lišit od typových smluvních formulářů, neboť jejich prostřednictvím se smlouva uzavírá tím, že se do nich vpisují konkrétní údaje o smluvních stranách, předmětu, ceně atd., zatímco obchodní podmínky smlouvu doplňují.

Dnes již kogentní ustanovení § 273 odst. 2 obchodního zákoníku^[iii] stanoví, že odchylná ujednání ve smlouvě mají přednost před změnám obchodních podmínek. Obchodní zákoník tak výslovně řeší rozpor mezi ujednáním ve smlouvě a obchodních podmínkách, na které smlouva odkazuje. Odchylná

ujednání ve smlouvě mají přednost před zněním obchodních podmínek, i když jejich ustanovení, s nímž je smlouva v rozporu, nebylo výslovně v odkazu vyloučeno.

Ze shora citovaného je tedy zřejmé, že ani novější znění obchodních podmínek nemůže změnit taková ustanovení smlouvy, která jsou s obchodními podmínkami v rozporu.

Obchodní podmínky racionalizují obchodní vztah jen v případě, že jsou samy jasné a bezrozporné. To konstatuji s ohledem na skutečnost, že v praxi nejsou ojedinělé případy, kdy předmětná smlouva o cenných papírech obsahuje ve svých člancích ujednání o tom, že smlouvu lze měnit jen souhlasným projevem vůle smluvních stran (většinou bývá ještě stanovena *explicite* písemná forma takového projevu vůle) s tím, že naopak v ujednáních obchodních podmínek, na něž tato smlouva odkazuje, si obchodník s cennými papíry vyhrazuje právo měnit podmínky "na základě vlastního uvážení". Takový rozpor (a pro tuto chvíli abstrahuji od toho, zdali je či není takové smluvní ujednání v souladu s platnou právní úpravou) je pak nutné řešit ve smyslu § 273 odst. 2 obch. zákoníku, t.j. zásady přednosti smlouvy před obchodními podmínkami.

§ 1 Změna smluvního závazkového vztahu

Smlouva je svou podstatou shodným projevem vůle osob ji uzavírajících a stejným způsobem je třeba závazek, jenž je důsledkem jejího uzavření, i měnit, jiné než smluvní změny v prvcích závazku jsou ojedinělé. [\[iv\]](#) Princip zásadní nezměnitelnosti smlouvy jednostranným projevem vůle jednoho účastníka je principem, který je civilnímu právu imanentní; výjimky z této zásady byly (vždy) v našem právním řádu jednoznačně a taxativně vymezeny. [\[v\]](#)

Existence smluvního ujednání o subjektivním právu obchodníka s cennými papíry jednostranným projevem vůle měnit závazek vzniklý ze smlouvy, potažmo z obchodních podmínek, vyvolává dvě základní otázky. Zda je či není možné (legální) jednostranně měnit smluvní závazkový vztah (rozuměj: závazkový vztah upravený smlouvami o cenných papírech), a v případě, že ano, tak za jakých podmínek. A za druhé, zdali lze v této souvislosti akceptovat častý argument dotčených osob, že takový postup (t.j. jednostranná změna smluvního závazkového vztahu) je na kapitálovém trhu běžný, je obchodní zvyklostí, a je tudíž právními normami aprobovaný. [\[vi\]](#)

Jak již bylo řečeno (kapitola první) smluvní volnost stran v obchodních závazkových vztazích je omezena pouze kogentními ustanoveními obecně závazných právních předpisů. Pro absolutní neplatnost smlouvy, ať již zcela, nebo zčásti, tak zpravidla postačí, jestliže smluvní ujednání působí proti kogentní normě. Pro poukaz na obchodní podmínky to platí analogicky, neboť ani ty nesmějí být s takovou normou v rozporu.

Český obchodní zákoník obsahuje - na obchodní kodex nezvykle zbytnělou - úpravu základních institutů závazkového práva, čímž je pro obchodní závazkové vztahy použití občanskoprávních ustanovení o těchž otázkách vyloučeno. Obecná úprava změn obsahu, resp. subjektu závazkových vztahů je nicméně obsažena výlučně v občanském zákoníku. Tím je dána možnost aplikace § 493, podle jehož kogentní dikce nelze závazkový vztah měnit bez souhlasu jeho stran. Smluvní podmínku umožňující změnu smlouvy jednostranným právním úkonem (pouhým sdělením druhé smluvní straně) je nutno považovat za ujednání, které není v souladu s ustanovením § 493 obč. zákoníku. Při změně obchodních podmínek (smlouvy) je pro druhou stranu závazné jejich nové znění, jen když s nimi projeví druhá strana souhlas.

Ustanovení § 39 obč. zák. říká, že neplatný je každý právní úkon, který je svým nebo účelem nejen v rozporu s právními předpisy občanského zákoníku, ale všemi předpisy, které mají sílu zákona. „Smlouva, která svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí zájmům společnosti, je od počátku absolutně neplatná a není vůbec rozhodné, zda účastníci smlouvy o důvodech její neplatnosti věděli“.[\[vii\]](#)

Pokud však jde o obchodní vztahy má před § 39 obč. zákoníku přednost § 267 obchodního zákoníku; ten se od uvedeného ustanovení civilního kodexu odlišuje, stanoví obecné kritérium pro odlišení absolutní a relativní neplatnosti: pro případy, kdy jde o ochranu jen jednoho z účastníků obchodního závazkového vztahu, je zde uplatněn princip relativní neplatnosti, t.j. jen tento účastník se může neplatnosti právního úkonu dovolat. Interpretace takového ustanovení rozhodně není snadná. I. Pelikánová k tomu říká: „...není ... předem jednoznačný závěr, zda neplatnost pro rozpor se zákonem je ve smyslu obchodního zákoníku absolutní nebo relativní – bude v některých případech absolutní a v některých případech relativní. Požadavek písemné formy předepsané zákonem většinou bude stanoven také na ochranu účastníka ... z § 267 odst. 1 ObchZ vyplývá rozšíření relativní neplatnosti i na přinejmenším některé případy nedostatku formy zákonem předepsané ...“.[\[viii\]](#)

Pokud zákon pro platnost smlouvy předepisuje písemnou formu, může k její změně dojít pouze na základě shodných projevů vůle stran, majících požadovanou formu. Opačný postoj (srv. výklad k § 272 odst. 2 obč. zák.) nelze považovat za správný, neboť jak jsem již ukázal, zpochybňoval by smysl tohoto ustanovení, jenž z důvodu právní jistoty, pro platnost určité smlouvy vyžaduje písemnou formu. Naproti tomu z toho, že obchodník s cennými papíry předloží návrh na změnu smlouvy (obchodních podmínek) písemně, nelze ještě bez dalšího usuzovat, že projevil vůli změnit smlouvu v písemné formě.[\[ix\]](#) Souhlas smluvních stran se změnou závazkového vztahu musí mít tedy, co se předmětných smluv o cenných papírech týče, vždy písemnou formu.

Ujednání opravňující obchodníka s cennými papíry „aktualizovat“ obchodní podmínky s jehož zněním, spolu se zněním ostatních smluvních ujednání, vyslovil zákazník podpisem smlouvy o cenných papírech souhlas, lze, dle mého názoru, interpretovat výlučně tak, že ze strany (z podnětu) obchodníka s cennými papíry vzejde návrh na změnu obchodních podmínek (smlouvy). Není přitom vůbec rozhodné, že zákazník má možnost „v budoucnu“ se s novelizovanými obchodními podmínkami seznámit na internetových stránkách obchodníka s cennými papíry event. v místě jeho sídla.

Nicméně odlišnou věcí je, pokud by ve smlouvě o cenných papírech (obchodních podmínkách) byla sjednána konkrétní doložka, která by stanovila např. změnu jednotlivých poplatků ve vztahu ke konkrétním uvedeným kritériím. Pak by podle mého soudu bylo možno shledat takový postup v souladu se zákonem a sankce neplatnosti by tím odpadla (§ 37 odst. 1 obč. zák.).[\[x\]](#) V případech, kdy takovou doložku pro kolizi s donucující normou sjednat nelze, zastávám stanovisko, že má-li dojít ke změně, zrušení či sjednání nových obchodních podmínek obchodníka s cennými papíry, jichž se smlouva o cenných papírech dovolává, musí být zákazník vyzván, zda chce či nechce smluvní vztah změnit, což může být provedeno např. dodatkem s odkazem na nové obchodní podmínky. S takovou změnou musí (s ohledem na zákonný požadavek takové formy) zákazník vyslovit písemný souhlas.

Ustanovení § 264 obch. zákoníku rozlišuje, zda se strany ve smlouvě na obchodní zvyklosti odvolávají čili nic. Pokud si smluvní strany použití obchodních zvyklostí ve smlouvě nesjednaly, přihlíží se k obchodním zvyklostem obecně zachovávaným v příslušném obchodním odvětví, ale jen jestliže nejsou v rozporu s obsahem smlouvy nebo se zákonem (odst. 1). Pokud však strany vyjádřily ve smlouvě vůli k obchodním zvyklostem přihlížet, mají obchodní zvyklosti přednost před dispozitivními

ustanoveními obchodního zákoníku (odst. 2). Ani v tomto případě, však obchodní zvyklosti nemohou být v rozporu s kogentními ustanoveními právních norem majících sílu zákona. Nelze tedy jednat v rozporu se zákonem s odvoláním na smluvní volnost, potažmo s poukazem na to, že takový postup (ujednání smlouvy dávající obchodníkovi „bianco souhlas“ ke změně závazkového vztahu se zákazníkem) je na kapitálovém trhu běžný jakožto obchodní zvyklost. Otázkou zůstává, bylo-li by vůbec možné dovolávat se takového jednání jako obchodní zvyklosti, s ohledem na pravidlo, že pouze poctivé obchodní zvyklosti požívají právní ochrany.

Shrnuji tedy a uzavírám, že veškeré projevy vůle směřující ke změně obsahu závazku ze smlouvy o cenných papírech, event. jejich subsidiárních ujednání - obchodních podmínek, které odporují kogentním ustanovením zákona především proto, že buď nemají písemnou formu, nebo nejsou dostatečně určité, event. srozumitelné, ba jsou v rozporu se zákonných požadavkem, že závazkový vztah lze změnit nebo zrušit opět jen souhlasným projevem vůle obou stran (disoluční smlouva) a nikoli jednostranným aktem (prohlášením obchodníka s cennými papíry, že smlouvu resp. obchodní podmínky s účinností od určitého dne mění) jedné strany, jsou bez účinku na obsah prvotního závazku ze smluv o cenných papírech.

© J. Suran

Komise pro cenné papíry

DICLAIMER

Stanoviska (názory) obsažená v tomto článku jsou výlučně názory autora a nemusí tak nezbytně odrážet stanoviska Komise pro cenné papíry nebo jejich zaměstnanců k předmětné problematice.

[i] Blíže viz např. Bejček, J.: Obchodní podmínky v kupní smlouvě, (in: DHK. 96, 12: B105), citováno dle ASPI, evidenční číslo: 6336 (LIT); Kopáč, L.: Nepřímá ujednání v obchodních smlouvách, (in: Pra. 93, 8: 11), citováno dle ASPI, evidenční číslo: 2681 (LIT); Pelikánová, I.: Komentář k § 273 zák. č. [513/1991](#) Sb. [Některá ustanovení o uzavírání smlouvy - jednání o uzavření smlouvy], citováno dle ASPI, evidenční číslo: 17231 (LIT); Plíva, S.: Uzavírání obchodních smluv, (in: PaP. 95, 9: 2), citováno dle ASPI, evidenční číslo: 4660 (LIT).

[ii] Srv. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 24.2.1998, 5 Cmo 318/97, (in: SoRo. 98, 10: 259), citováno dle ASPI, evidenční číslo: 19290 (JUD).

[iii] Citované ustanovení bylo dispozitivní do 31.12.2001. I kdyby však smlouva zakotvovala přednost opačnou, což bylo vzhledem k dispozitivnosti ustanovení § 273 odst. 2 obchodního zákoníku přípustné, bylo lze považovat takové řešení za možné jen formálně. Pokud by smlouva obsahovala ujednání o tom, že ustanovení obchodních podmínek mají přednost před konkrétním smluvním ujednáním, fakticky by to znamenalo iluzornost a degradaci jakéhokoli odchylného smluvního ustanovení.

[iv] Je zřejmé, že v tomto článku hovořím o výlučně o změnách smluvního závazku, k němuž dochází dohodou, nikoli jinou právní skutečností, než dohodou.

[v] Srv. Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 3.11.1926, Rc 6433 Rv I 462/26, (in: Vážný. 26, VIII.b: 1584), citováno dle ASPI, evidenční číslo: 20825 (JUD); příp. ustanovení § 863 zák. č. 946/1811 ř.z., obecný zákoník občanský, ve znění účinném do 30.3.1944.

[vi] Bývá argumentováno tím, že i obchodní podmínky velkých finančních institucí obsahují ustanovení obdobného typu; vskutku příslušné ujednání obchodních podmínek jedné takové instituce zní (parafrázuji): *"Finanční instituce je oprávněna obchodní podmínky aktualizovat. S jejich změnami je povinna zákazníka seznámit. Finanční instituce seznamuje zákazníka se změnami obchodních podmínek ve svých veřejných prostorách a na své internetové stránce."*

[vii] Holub, M., Fiala, J. a Bičovský, J.: Občanský zákoník - poznámkové vydání s judikaturou a novou literaturou (včetně věcného rejstříku), Linde, Praha 2000, s. 68, (in: R 35/75, Sbírka rozhodnutí a stanovisek).

[viii] Pelikánová, I.: Komentář k § 267 zák. č. [513/1991](#) Sb. [Některá ustanovení o právních úkonech], citováno dle ASPI, evidenční číslo: 17224 (LIT).

[ix] Eliáš, K.: Obchodní zákoník - praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1900, Linde, Praha 1999, s. 572, (in: Soudní judikatura č. 14, 1998, s. 328).

[x] Marek, K.: Ke smlouvě o běžném (sporožirovém) účtu. Jednostranně měnit smlouvu nelze, (in. Ek. 96, 7: 52), citováno dle ASPI, evidenční číslo: 5747 (LIT).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dělení, převod a přechod podílu v s.r.o.](#)
- [Nařízení PPWR: cesta do pekla dlážděná dobrými úmysly](#)

- [AML - od zákona č. 253/2008 Sb. k AMLR: co konkrétně musí česká povinná osoba změnit do roku 2027](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 37.: Povinná forma jednání ve smlouvách](#)
- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [AML a diskriminace v realitní praxi: chyby, které mohou vyjít draho](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení – nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)